

JOSEF FRONEK

«JOSEF FRONEK»

by Aleš Klégr

Source:

Journal for Modern Philology (Časopis pro moderní filologii), issue: 2 / 2011, pages: 142-143, on www.cceol.com.

KRONIKA

JOSEF FRONEK

V letošním roce slaví své 75. narozeniny anglista, znamenitý a uznávaný lexikograf Josef Fronek, rodák z Následovic na jižní Moravě. Jako u mnoha jiných byla jeho životní dráha výrazně ovlivněna poválečným vývojem v naší zemi, který ho nejprve přiměl odejít do Británie, aby se nakonec vrátil zpátky do České republiky a kruh se tím uzavřel. Anglistiku (a rusistiku jako druhý obor) vystudoval na Palackého univerzitě v Olomouci, kde byl jeho učitelem mimo jiné Ivan Poldauf. Když se koncem 60. let naskytlá příležitost, odejel do Británie na roční postgraduální magisterské studium lingvistiky a fonetiky (1969–70) na univerzitě v Lancasteru. Po návratu ho čekalo rozčarování, když jeho snaha získat doktorát na brněnské Filozofické fakultě začátkem 70. let skončila neúspěchem. Ačkoli jeho školitelem byl Jan Firbas a Fronek svou doktorskou práci úspěšně dokončil, nedostal od svého tehdejšího zaměstnavatele, Jazykové školy v Žilině, z kádrových důvodů doporučení a neměl tak možnost svou práci, ač byla oficiálně přijata, obhájit a složit rigorózum. Přesto na brněnskou anglistiku nezanevřel a na Jana Firbase, jeho ochotu mu pomoci a obětavou podporu, dodnes vděčně vzpomíná. Nicméně tato zkušenost ho definitivně nasměrovala k odchodu do Británie. V lednu 1975 odjel nejdříve do Londýna, ale ještě téhož září se přestěhoval do Glasgow, kde v letech 1975–1978 absolvoval tříleté doktorské studium (Ph.D) na University of Glasgow. Tam byl také po ukončení studia v r. 1978 jmenován odborným asistentem a začal vyučovat na katedře lingvistiky a fonetiky. Od r. 1983 pak přešel na katedru slovanských jazyků a literatury a působil zde až do svého odchodu do důchodu v září 1999, kdy byl jmenován Senior Honorary Research Fellow této katedry. Vycházejí mu lingvistické články časopisech *Lingua*, *Linguistics*, *Journal of Literary Semantics*, *Scottish Slavonic Review* a vydal také multi-

mediální *Czech Language Course for advanced beginners*. Během svého působení na tomto pracovišti se v r. 1988 podílel na iniciování návrhu na jmenování Václava Havla dr.h.c. University of Glasgow. Přestože si Havel mohl doktorát převzít až na podzim r. 1998, byl to v této době jeden z prvních čestných doktorátů, který mu byl udělen zahraniční univerzitou. Po roce 1989 jezdil Fronek do České republiky několikrát za rok, až se pak po svém penzionování vrátil na trvalo. Ani potom nezůstal nečinný a dlouho vyučoval na Katedře anglistiky a amerikanistiky na Filozofické fakultě Ostravské univerzity v Ostravě.

Zásadní zlom v jeho životě nastal v polovině 80. letech, kdy byl kontaktován redaktorkou oddělení slovníků a učebnic Státního pedagogického nakladatelství a dotázán, zda by nechtěl napsat nový česko-anglický slovník, který by nahradil tehdy již zastarávající Poldaufovy slovníky. Tím začala Fronkova několik desetiletí trvající strastiplná, ale nanejvýš plodná slovníkářská „otročina“ (neboli „drudgerý“ slovy Johnsona), kterou on sám ve své prezentaci pro EU popisuje jako *The Joys and Sorrows of Bilingual Lexicography*. Během tohoto období vydal v SPN a Ledě několik verzí česko-anglického a anglického-českého slovníku: *Školní česko-anglický slovník*, 1993, SPN, Leda; *Česko-anglický slovník*, 1993, Leda; *Anglicko-český slovník s nejnovějšími výrazy*, 1996, Leda (slovenská mutace Pavla Morkáně, Leda/Slovenská Veda); *Anglicko-český a česko-anglický slovník*, 1998, Leda; *Velký česko-anglický slovník*, 2000, Leda; *Velký anglicko-český slovník*, 2006, Leda; *Velký anglicko-český, česko-anglický slovník*, 2007, Leda; *Anglicko-český a česko-anglický příruční slovník*, 2010, Leda. Vedle toho vydal v r. 2006 s Pavlem Mokráněm *Slovensko-anglický frazeologický slovník* (Nová Práce).

Když britský lingvista John Sinclair ve své stati *In praise of the dictionary* (2004) chválí

slovníky a umění lexikografie za to, že ze všech jazykových referenčních nástrojů právě slovníky a jedině slovníky neztrácejí ze zřetele jednu důležitou věc, a to je priorita významu, protože „Meaning is the only thing that is ultimately worth bothering about in language and so a sustained focus on meaning is most laudable, and an example to other branches of linguistics“, dává tím za pravdu Fronkovu nezměrnému slovníkářskému úsilí. Řízením osudu se tak „vyhnanec“

Fronek stal vynikajícím pokračovatelem naší anglistické lexikografické tradice a vytvořil skvělý základ pro její další pokračování.

Aleš Klégr (Praha)

*Ústav anglického jazyka a didaktiky, FF UK
nám. J. Palacha 2, 116 38 Praha 1
ales.klegr@ff.cuni.cz*

DÍLO JANA FIRBASE V ČESKÉM A MEZINÁRODNÍM KONTEXTU

Před devadesáti lety, dne 25. března 1921, se narodil jeden z nejvýznamnějších českých lingvistů profesor Jan Firbas, jehož studie v oboru funkční syntaxe významně ovlivnily rozvoj jazykovědy 20. století v Evropě i na dalších kontinentech. Jan Firbas získal mezinárodní věhlas zejména svou teorií funkční větné perspektivy vycházející z tradic Pražské lingvistické školy. Tuto teorii Jan Firbas rozpracoval v ucelený systém, který postupně představil ve více než 150 publikacích. V dokončení dalších studií mu zabránila předčasná smrt dne 5. května 2000.

Jan Firbas strávil většinu života ve svémrodném městě Brně, kde v roce 1939 po absolvování gymnázia nastoupil na Lékařskou fakultu Masarykovy univerzity, aby se po vzoru svého otce stal lékařem. Po uzavření českých vysokých škol nacistickým režimem na podzim 1939 začal Jan Firbas studovat na Institutu moderních jazyků angličtinu a němčinu a později vyučoval na několika středních školách. Na Masarykovu univerzitu se vrátil po otevření vysokých škol v roce 1945, nikoli však jako student medicíny. Rozhodl se pro studium angličtiny a filozofie. V krátkém sledu absolvoval Filozofickou fakultu, získal titul Ph.D. a v roce 1949 nastoupil na Katedru anglistiky Filozofické fakulty Masarykovy univerzity jako asistent profesora Vachka. Poté, co získal na Karlově univerzitě titul CSc., se v roce 1966 stal docentem na Masarykově univerzitě. Na udělení titulu DrSc. na Karlově univerzitě si musel z politických důvodů počkat

až do roku 1991, i když příslušnou práci odevzdal již v roce 1971. V roce 1991 byl po pádu komunismu konečně jmenován také profesorem na Masarykově univerzitě.

Jan Firbas se stal i přes odpor režimu světově známým vědcem, který byl zván na mezinárodní konference a stáže v zahraničí. Nejvýznamnější z nich byla roční stáž na University College London v letech 1984–85, na kterou Jana Firbase pozval profesor Randolph Quirk. Během této stáže vznikl základ Firbasovy shrnující monografie *Functional sentence perspective in written and spoken communication*, kterou poprvé vydalo nakladatelství Cambridge University Press v roce 1992. Uznáním jeho vědeckých kvalit bylo mimo jiné také udělení čestných doktorátů univerzitami v britském Leedsu (1985), belgickém Lovani (1985) a finském Turku (2000).

Jan Firbas věnoval celý svůj život studiu aktuálního členění větného v indoevropských jazycích. Pro tento lingvistický přístup zavedl termín funkční větná perspektiva, který je na rozdíl od výše zmíněného tradičního českého termínu přeložitelný do angličtiny a použitelný v mezinárodním kontextu. Firbasův termín převzalo mnoho lingvistů po celém světě. Teorie funkční větné perspektivy zkoumá jazyk v aktu sdělení, tj. z hlediska ‚parole‘, a k analýze v širokém měřítku využívá textové korpusy. Je založena na analýze pasáží souvislých textů – zpočátku psaných (zejména beletrie) a později i mluvených (nahrávek stylizované konverzace